

BISERIC'A si SCOL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana: Duminec'a.

Pretiuu abonamentului:	Pretiuu insertiuniloru:	Correspondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A si SCOL'A“ in Aradu, la institutul pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriului romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contieniu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ 1/2 anu . . . 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu . . . 7 „ — „		
„ „ „ „ 1/2 „ . . . 3 „ 50 „		

Interpretarea Statutului organicu.

Prin nimicirea alegerei de preotu: se nimicesce óre si concursulu pe bas'a caruia s'a efeptuitu alegerea nimicita? si pentruca se se póta efeptuú alta alegere este de lipsa concursu nou séu ba?

O întrebare atât de simpla si usioru de deslegare este acést'a, încátu trebuie se ve mirati că-i vine cui-va in minte a se ocupá de dens'a; si totusi trebuie se o lamurimu, pentrucá simpla si curata cum este ea, au incurcatu-o si denaturatu unii dintre luminatii nostri parinti, — de nici cei mai rabulistici avocati n'ar fi sciutu se o intunece mai tare.

Bine că avem odata organu specialu bisericescu, care are chiamarea si detorinti'a chiar: *a se ocupá cu interpretarea statutului nostru organicu*, si a emendá gresielele cu séu fara voia ivite intru aplicarea lui. Dóra de aci in colo va *esé lumin'a de sub oborocu*, unde o ascundu unii dintre cei chiamati, *candu li vine bine la socotéla*; pentrucá puterea publicitatii este mai eficace de a vindecá absurditatile decâtu veri-ce foruri de apelatiune, căci verdictulu acestor'a *nu genéza* pe unii ómeni, pana candu vocea publica, ca radi'a sorelui — *cu câtu este panur'a mai négra*, cu atât'a petrunde mai de graba la piele.

De acést'a ar fi chiar de doritu ca „*interpretarea statutului organicu*“ se fia o rubrica permanenta in acestu organu, *) érinteliginti'a nóstra sè se ocupe cu tóta seriozitatea de lamurirea unoru §§. cari nu sunt destulu de chiari séu sunt chiar defectuosi in Statut. org., pentrucá nu se póte negá, cumca Statutulu nostru organicu, ca unu opu grandiosu, o reforma radicala facuta in timpu *forte scurtu*, care eschidea posibilitatea unei pregatiri si esaminári scrupuloze — *contiene si locuri cari au lipsa de interpretare.*

*) Cu tóta placerea deschidemu acést'a rubrica in fóia „Biseric'a si Scol'a“, unde se vor admite si publicá tóte opiniunile, ce privescu interpretarea locurilor din „Stat. org.“ pentruca punctele obscure si dubie sè se lamurésca câtu mai bine, si astfelu se se statóresca sensulu loru celu adeveratu.

Red.

Dar este de lipsa interpretarea seriósá si consciintiósá din partea intelegintiei pe calea diurnalistichei si pentru acea, ca aceia, cari sunt chiamati a dá interpretare oficiósá §§-loru obscuro, adeca, *consistoriele eparchiali*, si mai cu séma *celu metropolitanu*, ca *ultim'a instantia*, a carui gresieli odata comise nu prea se mai pot corege, si apoi *congresulu nationalu* — corpulu legislativu alu nostru, se aiba ocaziune a cunósce si opiniunea publiculu, ca la casuri concrete se-si aiba opiniunea loru *precugetata* si *probata*; căci atâtu consistoriele nóstre, câtu si congresele, mai cu séma din caus'a seraciei nóstre, sunt necesitate *a se grabi* cu superarea causeru pertractande, — apoi grab'a cam de regula strica tréb'a.

Dar se trecemu la tem'a nóstra.

O spunemu din capulu loculu cumca: *da! prin nimicirea alegerei se nimicescu tóte actiunile premerse, pentrucá tóte au fostu numai adhoc pentru posibilitatea efeptuúrei actulu alegerei, tóte au fostu numai conditiuni, ca alegerea, in sa-si votarea sinodulu electoralu se se póta efeptuú; si decumva se nasce lipsa de altu sinodu electoralu, pentru acel'a inca se receru, dela concursu incependu pana la constituirea sinodulu sub presiedinti'a protopopulu, tóte cele prescise in §§. 8. 9. 10. 13. 14. 15. si 23 p. 5. si 6. a Stat. org. si ori-care ar lipsi din recerintiele cuprinse in §§. citati, alegerea noua inca s'ar nimicí.*

Se vedemu acuma in praesa cum se aplica Stat. org. in un'a din cele mai ponderóse parti ale sale?

La unu consistoriu, unde toti membrii lui sunt ómeni *eruditi*, cari si-au absolvitu studiile teologice *pe la universitati*, au intratu proteste in contra unei *alegeri de capelanu.*

Dupace consistoriulu a ordnatu si efeptuitu investigatiuni a adusu urmatórea sentintia:

„. din consideratiune că alegerea din cestiune a fostu influintiata de catra candidatulu A. si consangeniului sei, ba chiar conturbata de ómeni beti, ale caroru voturi nu se potu luá in consideratiune, *candidatulu A.* in puterea §-lui 24. din dispositiunile provisorie pentru regularea parochieloru, din an. 1873.

se eschide dela ocuparea postului de capelanu din cestiune, si alegerea din 22. febr. a. c. (anulu trecut a fostu) *ar fi* a se nimici, dar fiindcã concursulu publicatu, pe bas'a caruia s'a facutu alegerea acest'a, nu este atacatu din nici o parte, si dupace *partisanii* candidatului B. s'au dechiaratu in sinodulu parochialu a se alaturã cu votulu loru langa candidatulu C. si astfelu la o eventuala noua alegere, pre bas'a concursului neatacatu, altu candidat nu este decãtu C. si asia o alegere noua ar fi de priososu: consistoriulu dorindu a aduce in poporulu de acolo bun'a intielegere, armonia si dragoste, spre inaintarea trebilor loru bisericesci, scolare si fundationali, afla de bine a aprobã alegerea lui C. seversita la 22. febr. a. c."

Din acesta sentintia resulta cumca:

1. Consistoriulu respectiv nu nimicesce alegerea, ci numai eschide pe capelanulu alesu dela ocuparea postului seu.

2. Dechiarã consistoriulu cã alegerea „ar fi“ se-se nimicesca, dar nu o nimicesce, pentrucã concursulu „nu este atacatu din nici o parte.“

3. Concursulu lu-considera de unu actu de sine, separatu de alegere, care, decumva nu este atacatu si nimicitu, are se servesca de basa si la alta alegere. Va se dica: nici dupa nimicirea alegerei nu potu se concurga alti individi, decãtu numai aceia, cari s'au prezentatu la alegerea nimicita — minus celu respinsu.

4. Daca *partisanii* unui candidat dupa incheierea votarei se dechiarã, cã se alatura cu votulu loru langa altu candidat, candidatulu loru se considera de stersu din list'a candidatiloru.

5. Daca dupa o astfelu de operatiune numai unu concurentu a mai remasu, alegerea noua este superflua, pentrucã alegatorii n'ar avea intre cine se aléga.

6. Voturile minoritãtii se considera de „alegere“ — de conclusu validu, si se pôte intarí acel'a pre care majoritatea nu-lu doresce. Si in fine

7. Prin ast'a cugeta consistoriulu a aduce in poporu bun'a intielegere, armonia si dragoste spre inaintarea trebilor loru bisericesci, scolari si fundationali.

Cãte puncturi, atãtea contradiceri, atãtea absurditãti si atãtea violãri de lege!

Pentrucã:

ad 1. Daca nu se nimicesce alegerea cui-va, nu se pôte eschide acel'a dela ocuparea postului pentru care este alesu.

Deci, de lege, parochi'a respectiva, dupa sentinti'a consistoriului are astadi unu capelanu alesu, care este impedecatu prin consistoriu a-si ocupã postulu, si are unu capelanu nealesu, care inse din grati'a consistoriului, in *contra legeri* pôte functionã.

Ei bine! Séu au fostu cause suficiente pentru nimicirea alegerei séu nu.

Daca au fostu? — si dupa noi: corumperea cu benturi, promissiuni de reducerea competintielor parochiali etc. etc. totdeuna sunt suficiente pentru nimicirea unei alegeri de preotu, pentrucã preotulu trebuie se fia lumin'a poporului, modelu de moralitate

si sobrietate, — deci daca au fostu cause de nimicire, atunci, consistoriulu trebuiã se dica precisu in sentinti'a sa, cumca: *alegere se nimicesce, éra candidatulu A. din cauzele cutari si cutari se lipsesce de facultatea de a mai concurge la acestu postu.*

Ér daca n'au fostu cause suficiente? precum din sentintia trebuie se deducemu — atunci: *n'a avutu dreptu consistoriulu se eschida pe alesulu A. dela ocuparea postului pentru care a fostu alesu.*

ad 2. Daca „ar fi“ se-se nimicesca alegerea, atunci trebuie nimicita; pentrucã de „ar si fi“ se-se nimicesca si nu se nimicesce, ea totusi remane in valóre, si remanendu in valóre, se sanctionéza abuserile si immoralitatea, si se remuneréza celu ce le-a comisu. Apoi o societate, o biserica care suferã, care se nutresce chiar din isvorulu nemoralitatii si-subsépa titlulu, bas'a esistintiei sale, si mai curundu séu mai tardiu va trebui se sucumbe, se faca locu alteia conscie de chiamarea sa si démna de a fi sustienuta.

ad 3 si 5. A considerã concursulu referitoriu la o alegere, de unu actu de sine, independinte de actulu alegerei, si intre tóte impregiurarile unicu la independinirea unui postu, este o absurditate, care in consecintiele sale duce la ridiculu, o idea, care nu se pôte justificã nici cu liter'a nici cu spiritulu Statutului organicu, nici cu mintea sanetósa.

Daca concursulu s'ar potea astfelu considerã, cumu lu-considera consistoriulu in casulu presinte, elu negresitu ar formã o *esceptiune dela regul'a generala*, si ca atare ar fi espresu pusu in lege; deórace inse in Stat. org. o astfelu de dispusetiune nu se afla, acesta interpretare nu pôte avé locu.

Legea, care nu este destulu de chiara, candu are nevoie de interpretare, dupa principiile generali, respectate in tóte statele de dreptu — trebuie interpretata totdeuna *in sensu liberalu*. Asta lege este chiara de ajunsu, n'are trebuintia de nici o interpretare, cu atãtu mai vertosu de un'a *reactionaria*. Deci interpretarea fortiata a consistoriului resp. este nunumai necorecta, nelogica si nefundata, ci totodata si periculósa pentru biserica.

Pentrucã: ce este scopulu concursului?

Negresitu acel'a, ca cãtu mai multi din cei *chiamati* se védia unde este locu de a-si poté realisã cunoscintiele si a-si culege fruptele osteneleloru caroru s'a sacratu, se concurga acolo in *numeru cãtu mai mare*, ca *parochi'a*, poporulu, care sustiene pe parochulu, *se aiba de unde alege*, ca, daca voiesce si scie, se aléga pre celu mai demnu.

Procedur'a consistoriului intentionéza chiar contrariulu, adeca *restringerea concurentiei*.

Este intr'adeveru o recerintia concursulu, fara care nu se pôte efeptuã alegerea de preotu. Este inse numai o conditiune adhoc ca si aceea p. e. ca sinodulu se fia conchiamatu *prin protopopulu*, ca se fie publicatu nainte cu 8 dile in biserica respectiva, ca candidarea se o faca *comitetulu in contielegere cu protopopulu*, ca sinodulu se se tiene *sub presiedinti'a protopopului*, ca se se constituésca, ca in sinodu se dom-

nésea ordinea cea buna, si ca in diu'a sinodului înainte de deschidere se se celebreze *sant'a liturgia cu chiamarea spiritului santu*. Atât'a si nimicu mai multu! Veri-care dintre aceste conditiuni nerespectata produce nimicirea alegerei, si nici candu nu se pôte cere se-se nimicésca ést'a séu ceea conditiune, si se-se ordinezze numai completarea ei, ci pentru neimplinirea conditiunei se cere si se nimicesce insu-si actulu principalu — alegerea, si nimicindu-se ea, adeca scopulu, rezultatulu pregatiriloru, mijlóciloru, cadu si mijlocele câte au produsu acelu resultatu. Apoi sinodu nou fara tôte aceste pregatiri nici nu se pôte tiené, si daca s'au tienutu, conclusulu lui este nevalidu.

Deci unu concursu este numai pentru un'a alegere, pentru acea este corect si fôrte necessariu, ca in concursu se-se spuna espresu si diu'a alegerei pentru care se escrie, ceea ce unele comitete o si facu, pofindu chiar pe concurenti, ca pana la terminulu defiptu, se-se infacisiezze in comun'a respectiva si se-si dovedésca in biserica desteritatea in cantarile bisericesci, care la poporulu nostru si dupa cerimoniele nóstre trece de un'a dintre principalele insusiri ale unui bunu preotu.

Daca ar stá teori'a consistoriului respectivu despre insemnetatea concursului, apoi negresitu ar conduce acolo, unde a condusu de asta data — la *ilegalitate*, ba si mai departe — la *ridiculu*, la *absurdu*.

P. e. La alegerea prima sunt numai doi candidati. Se alege unulu, celalaltu remane in minoritate. Se ridica protestu in contra alegerei si se nimicesce. Mai remane unulu. Daca alegatorii nu mai au intre cine alege, cautata se voteze pe acelu unulu, séu, ca in casulu presinte, consistoriulu dice: „ce se vi mai faceti spese si lucru cu alegerea, cà n'aveti dreptu de a alege decâtu numai pe acest'a unulu, mai bine sieteti a casa si eu vi intarescu pe uniculu candidatulu de parochu.“

Asia este! dar acést'a este *calcarea legei*, pentruca *parochu nu pôte fi numai celu ce este alesu prin sinodulu parochialu*, deci *intarí inca numai celu alesu se pôte*.

Dar apoi, mergendu mai departe cu logic'a consistoriului: ce se va intemplá atunci, decumva dintre doi candidati alegerea unuia se nimicesce si elu se eschide dela candidare, ér celalaltu pana la a dou'a alegere móre? Atunci concursu nou nu se mai pôte escrie, candidati nu sunt, ergo *parochi'a vacanta nu se mai pôte provedé cu parochu*.

Éta ridicululu unde duce logic'a consistoriului intru interpretarea §§-loru privitori la alegerea parochului.

ad. 4. Cu acestu motivu sentinti'a consistoriului devine detotu suspiciósa.

Pertrucá: chiar de am si admite logic'a lui cu sustarea concursului primu, si atunci *inca trebuiá tienuta alegere noua*, fiindcá au mai remasu *duoi* candidati, adeca B. si C.

Impregiurarea cà „*partisanii* lui B. s'au dechiaratu a se alaturá cu votulu loru langa candida-

tulu C“ de feliu *nu alteréza candidatur'a lui B.*; nu o parte a alegatoriloru, dar nici chiar sinodulu intregu nu pôte modificá list'a candidatiloru, *pentruca dreptulu de candidare dupa §. 23. p. 6. este eschisivu alu comitetului parochialu*. Deci, deórace candidatul B. nu s'a retrasu, elu si chiar dupa teori'a consistoriului trebue consideratu si mai departe de candidatulu toema ca C. prin urmare *trebuiá ordinata alegere noua intre candidatii B. si C.*

Dara acestu motivu nici nu este scosu din actele electorali. Partisanii lui B. — 9. insi — nu s'au dechiaratu in sinodu cà se alatura catra candidatulu C, si daca se si dechiarau dupa votare, dechiaratiunea loru nu se potea luá in consideratiune, pentruca votulu odata datu nu se mai pote revocá, — ci dupa incheierea si subscrierea protocolului de alegere, dupa publicarea rezultatulu, dupa disolvirea sinodului chiar a strigatu unul dintre densii cà „*asia dar decâtu se li fie A. capelanu mai bine se alatura si ei catra C.*“ Li s'a reflectatu inse prin presiedinte, cumca acésta dechiaratiune acuma, dupa incheierea sinodului, nu se mai pôte luá in consideratiune, si nici la protocolu nu s'a luat.

Acést'a a fostu corect, *inse nu este corect ca consistoriulu se faca usu de acést'a*, pentru cà lui nu-i este permis *a intemeiá casu de precedintia* pentru calcarea formelor legalu prescise prin Statutul organicu, — din contra, decumva presiedintele sinodului respectá acelu incidinte, consistoriulu ca *custodele* legei, pentru pastrarea santieniei legei, singuru din acelu motivu trebuiá se nimicésca alegerea.

ad 6. Consistoriulu candu dice cà: „*afla de bine a aprobá alegerea lui C.* — *calca legea*

a) pentruca: *fara* a fi nimicitu alegerea lui A. *intaresce* de capelanu in loculu lui pre C.

b) pentruca numesce „*alegere*“ aceea ce este „*nealegere*“, pentruca „*alegere*“ a caditu pre A. prin urmare C. a remasu *nealesu*.

c) *deseconsideréza* votulu maioritáti si respectéza pre alu minoritáti. *Deseconsideréza* conclusulu *validu* alu sinodului parochialu, si dá sanetiune voiei minoritáti, *care n'a potutu aduce conclusu validu*.

Pentruca §. 15. St. org. dice cumca: „*Spre aducerea unei decisiuni valide se recere maioritátea voturiloru presiati.*“ Deci, intrunindu si alte conditiuni, *numai* decisiunea adusa prin maioritátea voturiloru membriloru presinti, adeca: in casulu acest'a, *alegere* lui A. *pôte fi valida*, si nici la unu casu nu se pôte *redicá la valóre de decisiune voi'a minoritáti*, adeca a *votantiloru* lui C.

Deci sentinti'a consistoriului este o flagranta calcare de lege. In fine.

ad 7. Este o sofisma iesuitica a dice: cumca in biseric'a nóstra, *care de josu pana susu este basata pe maioritátea credintiosiloru sei*, se aduce in poporu „*bun'a intielegere, armonia si dragoste spre inaintarea trebiloru bisericesci, scolari si fundationali*“ prin ace'a, cà cu calcarea legei *se redica minoritátea peste maioritáte*. Pentru cà fie poporulu câtu de

simplicu, atât'a simțiu de dreptate totu posede si elu, cumca: este mai naturalu si mai dreptu — daca nu se potu convoi toti la un'a — ca se se implinésca voi'a celoru mai multi, decâtu contrariulu. Ast'a o cunósce elu si din praes'a dela alte alegeri, — si in urma minoritatea se molcomesce cu atâtu mai vertosu, cà scie si ea, cumca cea mai mare parte a sarcineloru o pórta majoritatea. Apoi daca chiar exceptionalmente nu se molcomesce minoritatea, între doue rele *totdeuna e mai pucinu reu pentru biserică dacă minoritatea remane nemultumita, decâtu majoritatea.* Inse, candu vede majoritatea, *cà ea nici cu legea in mana* nu pôte reesi, ei este restrinsa se se supuna voiei minoritatii, atunci se supera, afla cà lucrulu nu este curatu, suspicionéza pre cei ce-o nedreptatiescu, cêrea motivele ce au potutu se produca nedreptatea, *si acelea nici odata nu cadu in favorea puterii, care a abusatu de lege,* se disgustéza de catra institutiunile, cari se potu astfeliu elude, se indignéza si revoltéza chiar, pentru cà legea in tóta lumea e facuta pentru aperarea dreptului celui mai slabu, apoi candu chiar si celu mai tare vede, cà nu se pôte bucurá de bunetatile ei, elu erumpe ca se-si dovedésca puterea facia de tiranii sei, — *apoi prébine scimu cà acestea producu celea mai deplorabile lucruri in biserică, cari nu a le provocá ci a le evitá este chiamarea consistorieloru nóstre.*

Nime, omu cu mintea la locu, nu va crede, cumca cei ce au adusu sentinti'a comunicata, nu vedu si nu cunoscú cà fapt'a loru este violarea lezei; va presupune inse cà au cercatu numai ca cu ori-ce pretiu se favoreze lui C; dar va trebui se recunósca si acea: cumca consistoriulu mai multu a stricatu decâtu a folositu lui C. pentru cà este lucru naturalu, cà de se va poté impune elu, pe bas'a acestei sentintie, parochiei respective, elu acolo va fi persecutatu de majoritatea indignata carea nu l'a doritu, — ér de alta parte, elu inca din gratitudine se va nesuí se prefereze voi'a alegatoriloru sei, cari sunt minoritatea, in contra majoritatii. Si acést'a va fi sorgintele nemultumiriloru si frecariloru permanenti in acea nefericita parochia, cari inca Ddieu scie ce urmári funeste potu se aiba.

Apoi cine cunósce impregiurarile, trebuie se dica cumca C. n'a merítatu acést'a dela superioritatea sa, pentru cà elu intr'adeveru este unu teneru desceptu, cu mai multa cualificatiune decâtu contrariulu seu, si ar fi demnu de parochi'a la care a aspiratu, si daca decurgea lucrulu pe calea sa naturala, fara vatemári si fara animositáti, elu negresitu intrunea majoritatea voturiloru la o noua alegere, dar asia cum s'a urmatu? scie Ddieu ce va fi. *)

†

Religiunea si influinti'a ei asupra omenimei.

(Continuare.) *)

Daca religiunea este unu fenomenu universalu, atunci ea nu pôte fi nici decâtu eflussulu vre unoru simtiamente produse in omu din intemplare, cum ar fi d. e. fric'a, bucuri'a, recunoscinti'a etc. séu alu vre unoru reflexiuni, ce si le-ar face omulu la ocațiuni anumite, séu dóra chiar productulu vre unoru motive de oportunitate aduse pre tapetu de acei'a, cari au fundatu state in societatea omenésca. O forma de viétia, ce se manifestéza preste totu loculu, pre unde vietuescu ómeni, cum este religiunea, nu pôte se-si aiba originea sa aiurea, decâtu numai in natur'a omenésca.

Cuvintele apostolului Pavelu: „Ddieu, celu ce a facutu d'intr'unu sange totu némulu omenescu, se caute pre domnulu, cà dóra l'ar semti, si l'ar aflá, macar cà nu este departe de noi; cà intru elu viámú, ne miscámú, si suntemú“, si cuvintele santului Augustinu: „Tu fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te“ (tu ne ai facutu indreptati spre tine, si inim'a nóstra este neliniscita, pana candu nu afla liniscea la tene. Aug. confess. I. 1.) dau espresiune faptului, cà omulu „ziditu dupa chipulu si asemenarea lui Ddieu“ nu afla linisce si multumire in viétia, ba nici nu este capace de viétia paná atunci, pana candu nu intra in legatura cu creatoriulu seu, respective pana nu-si forméza conscienti'a sa religiósá.

Precum in orice intreprindere numai atunci poti avé sianse a ajunge la rezultatulu propusu, daca ti-ai precisatu câtu se pôte mai bine scopulu, daca esti in curatu cu medilócele, si daca esti convinsu pre deplinu, cà medilócele, de cari dispuni, in adeveru te potu conduce la rezultatulu doritu; tocma asia ni se infacisíéza lucrulu si cu viéti'a nóstra intréga. Daca voimu, ca se nu orbecámú, daca voimu, ca se avemu placere de viétia, daca voimu, ca in tóte intreprinderile nóstre si in tóte greutatile si desastrele, ce ne intempina in decursulu acestei vietii se avemu unu calauzu securu, prim'a necesitate a nóstra este, ca se venimu in curatu cu noi insine, respective ca se cautámú a ne formá conscienti'a nóstra religiósá.

Pana candu acést'a nu este formata in noi, pana atunci tóta viéti'a nostra se aséména unei nái, ce si-a perdutu conducatoriulu, pre carea o mana ventulu acolo, incatro sufla din intemplare, ér nici decâtu acolo, unde ar fi tient'a ei se ajunga. Fara religiune si conscientia religiósá tóta viéti'a nóstra este supusa intemplarei, nici nu scimu, se ne dámú socotéla, cà pentru ce am facutu unu lucru, dupa ce l'am facutu, nici cà pentru ce voimu se-lu facemu, mai nainte de ce l'am facutu; cu unu cuventu tóta viéti'a nóstra nu este alt-ceva decâtu o vegetare neconscia, ca si a oricarui animalu.

Cu totulu altfeliu ni se presentéza omulu, dupa ce s'a formatu in internulu seu conscienti'a religiósá.

*) In articolulu ce publicarámú findu luatú la analiza critica unu casu concretu anormalu, conformu dechiaratiunei nóstre de mai susu, in rubric'a pentru „Interpretarea Statutului organicu“ vom primí si reflexiunile din alta parte, pentru lamurirea adeverului.

Acum numai este omulu acel'a, pre carele mai nainte lu-maná intemplarea in tóte partile, acum lu-vedemu lucrandu cu calculu securu, pentrucá consciinti'a religiósá i spune, cine este elu, cine este caus'a esistintiei lui, respective creatoriulu lui, ce scopu i a impusu acestu creatoriu in viétiá, de ce medilóce dispune elu spre ajungerea acestui scopu, ce pusetiune ocupa in societatea omenésca, si in ce legatura sta cu celelalte obiecte din lume.

Tota viéti'a nóstra depinde fara indoiéla dela modulu, cum ne resolvéza consciinti'a nóstra religiósá aceste intrebari. Daca le resolvéza corectu, atunci tóta activitatea vietii nóstre este atentita spre o directiune drépta, noi urmamu cursulu naturalu in viéti'a nóstra, scimu se spunemu ratiunea fiecarei fapte, si scimu judecá, daca o fapta a nóstra este séu nu in legatura cu scopulu supremu alu vietii nóstre; lá diu contra daca respectivele intrebari nu se resolvá corectu, atunci omulu in tóta viéti'a sa se clatina acum intr'o parte acum intr'alta, astadi apuca pre o cale, mane pre alt'a, acum se feresce de Scylla, ca mai apoi se cada in Charibde, si astfeliu tóta viéti'a unui atare omu ni se infacisiéza, ca o intreprindere fara planu, fara scopu si fara medilóce, alu careia resultatu este totdeuna: nestatornici'a, apati'a si miseri'a.

Adeverat'a consciintia religiósá si-eseréza puterea sa in tóte momentele si impregiurarile vietii nóstre. Ea este centrulu, din carele purcede, si in giurulu caruia se invertesce tóta viéti'a nóstra. Ea nu ne parasesce nici in placere nici in durere, nici in bucuria nici in intristare. Si intr'unu casu si in altulu influintiéza in modu instructivu asupra nóstra, colo facendu-ne atenti, se nu esageramu, se nu ne incredemu pré tare, aici se nu cãdemu cu inim'a, se nu desperamu; ei se ne aducemu aminte, cã „pre carele Ddieu iubesce, pre acel'a lu-cérta,“ si cã necadiurile, ce ne intempina in viétiá, sunt nisce medilóce spre indreptare, sunt adevérata scola a virtutii.

Candu esprimamu acestea, nu putemu, se nu aducemu inainte unu esemplu din viéti'a poporului nostru, pentru ca se lamurimu in modu practicü cele sustienute pana aci. Daca vomu aruncá adeva o privire preste starea actuala a poporului nostru, vomu vedé, cã desi elu este unulu in datini, in limba si in tipulu seu strebunu, totusi se deosebesc in privinti'a starei sale intelectuali, morali si materiali. Ori câtu vomu cautá apoi caus'a acestei diferentie, in ultim'a analiza nu o vomu poté aflá aiurea, decâtu numai in religiune. Unde vei aflá pre poporulu nostru in stare buna, acolo te vei convinge indata cã este si religiosu, si viceversa. Cã religiunea nu a produsu preste totu acele rezultate in poporu, nu este vin'a nici a religiunei nici a poporului; ei a impregiurariloru acelora triste si fatali, cari au incredintiatu sustienerea acestui tesauru in manile preotiloru si calugariloru greci si serbi, cari la tóte au potutu se cugete, de tóte s'au potutu ocupá, numai de adevérat'a lorü misiune in poporu nu, cum

si a acelorü mesuri politice, cari tientindu a ne des-nationalisá, ni au sfásiiatu biserie'a in doue tabere.

Tóte acestea au produsu rane afunde in poterea de viétiá a poporului nostru.

Daca acum ne jace la inima binele si prosperarea poporului, atunci acést'a se o incepemu cu religiunea si formarea consciintiei lui religiose. Acestu punctu de manecare in opulu nostru ni-lu indigitéza elu însusi, atunci candu ne spune, cã este „crestinu“. Se nu desconsideramu nici decâtu acestu faptu, pentru cã in elu se esprima legatur'a cea strensa si nedespartibila intre religiune si esistintia. De aici dara se incepemu opulu luminarei poporului nostru, aici se ne grupamu cei chiamati, teneru si betranu, se ne formamu mai antaiu o consciinti'a religiósá, si apoi se cautamu se o intiparimu adencu in inim'a poporului, pentru cã ea produce lumina si potere de viétiá, dupa care apoi urméza de sine tóte.

(Va urmá.)

Studie despre arta.

(Dupre Herbart.)

III.

Art'a de statu séu politic'a.

Obiectulu ce tractamu e multu mai vastu, decâtu se ne potemu ocupá de densulu in totu cuprinsulu seu; totulu va servi numai de preparatiune pentru cele de mai la vale.

Necessitátile vietii au constrinsu pre ómeni se lucreze in contielegere si se se ajute imprumutatu; limb'a si datinele ii-au contopitu in societáti deosebite, care s'au formatu dela inceputu si se mai formeza pre di ce merge. Intre societátile cele mai vechi numerámu cu deosebire casetoriele, si bisericile, de care se bucura tóte clasele de ómeni, adeva servii, liberii, privilegiatii si domnitorii, mai alesu dela intemeierea crestinismului.

Ómenii sunt avisati dela natura se traiésca unulu in apropiarea celui alaltu. Pentruca se se póta intemplá acést'a, trebe se distinga si se recunósca fiecare, ce este alu meu si alu teu si apoi din recunoscerea reciproca a averiloru toturor se nasce alta societate cu totulu diferita de cele de inainte, adeva societatea juridica.

De aici vedemu, cã pre unulu si acelasi teritoriu potu esistá mai multe societáti. Conducatoriulu fiacerei'a este in vointia comuna, carea prefige scopulu. Conceptulu de vointia comuna recere, ca fiacarele se póta voi numai aceea ce voiesce societatea, va se dica fiacarele trebuie se se contielega cu toti membrii societáti, de unde resulta apoi dreptulu.

De órace ómenii se schimba fórte tare, urméza de sine cã fiacare societate, precumu si fiacare privatu are lipsa de scutulu unei poteri; dar' pre unulu si acelasi teritoriu póte lucrá numai una potere, pentrucá mai multe se conturba si se dusimanescu. E de lipsa dara pretotindenea scutulu domnitoriului, carele nu gresiesce, ajungundu poterile in ecilibriu. Si de aici ni luresce apoi conceptulu „statu,“ alu cărui scopu lu-forméza cercurile acele sociali, care au lipsa de scutulu lui.

Se ni cugetámu acum intru unu statu tóte artele si comerciulu ce-lu provoca ele. Bazele sociali se afla in clas'a ómeniloru celorü liberi si in câtu-va si a lucratoriloru. Intre cei privilegiatii nu potemu numá spiritulu socialu, pentrucá

privilegiulu izoléza persoanele de societate, ma! produce între ele si disarmonia. Ce e dreptu se nuisiescu si privilegiatii se introduca socialismulu in cerculu lor, dara nu li-succede séu de locu séu numai anevoia.

Domnitoriulu are se se supuna formeloru societății séu celu multu se mai adauge si densulu ceva nou, pentru-că pre densulu lu-atinge mai alesu periclulu esternu, de si urmările cele triste le supórta de regula societatea; mai de parte pentru-că între domnitoriulu si privilegiatii esista o in-cordare naturala, pre candu amicii cei adevérati ai domnitoriului se afla in cetatienii cei liberi. Domnitoriulu precautu nuisiesce se scutéscu societatea de calamități esterne, dar' si se se asecureze contra celor privilegii; de unde se es-plica apoi si poterile belice, cu care se incongiura domnitoriulu.

Se punemu casulu, că unu statu ore carele s'a consolidatu si perfectionatu pre base naturale. Resultatulu acest'a imbucuratoriulu nu-lu potemu atribui numai poterile loru presente, pentru-că in simulu seu esista activitate, védia, pareri, da tine si forme erédite din trecutu, care insufla respectu si sunt neaperatu de lipsa, de óra-ce statulu nu se va poté renói nici odata astfelu ca se nu se afle intrensulu si reminiscintiele trecutului seu. Apoi nici nu potemu presupune că, daca a fostu mai anu bine, trebuie se fia si pre venitoriulu totu asiá, deórace vinu periode care i-amenintia chiaru esistentia.

Din tóte cele premerse aflám, că politic'a se impartiesce in trei părți, adeca: restauratoria, conservatoria si reformatoria.

Politic'a restauratoria se silesce se introduca pace între poteri s'au ecuilibrulu. Scopulu ei depinde dela trei conditiiuni: 1) ómenii se lucreze cu deosebire pentru cele ce li-su neaperatu de lipsa, 2) relatiunile reciproce se nu provoce desbinári si 3) revolutionarii se fia tienti in frâu.

Politic'a conservatoria trebuie se considere ecuilibrulu si miscările din societate ca una necesitate a motiveloru psihologice. Prin acést'a se manifestéza dibaci'a diplomatiloru celoru precauti, cari fora de teoria premergu adevératei psihologie, chiar precum premerge scientiei forte adesea si art'a, fora ca se-si pota rectificá procedur'a. Diplomatulu fora de tactu, adeca fora se considere massim'a de mai susu, conduce societatea spre perire, desí are tota bunavointi'a ca se o fericéscu. Societatea remane in casulu acest'a ca si nai'a fora de matelotu.

Politic'a conservatoria mai are datorinti'a se recunosca de atari si se apere bunurile, si apoi se conserve in societate tactulu celu adevératu alu simtiementului de onóre, pentru-că diplomatii, cari seducu societatea prin fantome de egoismu falsu, suntu condusi de intentiuni reutatiose si nu merita locu in societate. In fine totu politic'a conservatoria are sacr'a datorintia se apere ca pre unu talismanu cuscienti'a de sine a societății, căci numai prin acést'a se pote sperá fericire generala.

Politic'a reformatoria se baséza mai pre acelesi principie ca si cea conservatoria; bas'a sa o forméza cu deosebire impartirea bunurilor, latirea preceperei séu a intielegerei si garanti'a contra abuseriloru possibile.

Bunurile séu averile se impartiescu de regula pre bas'a dreptului, care nu e alt'a decâtu unu contractu voluntariu; dreptulu inse numai intru atáta are valore ca dreptu, intru câtu nimicesce aplicarea spre certe; dar' adeseori nu se poté nimici aplicarea spre certe din caus'a simtiementeloru naturali séu a altoru necessități; prin urmare ne potemu intrebá cum trebuie se se inchiaia contractulu acel'a ca se aiba valóre câtu se poté de mare? Responsulu atárna dela impregiurările între care se afla societatea, dar' cu deosebire dela bunavointi'a celoru ce inchiaia contractulu, adeca părțile contrahante se fie conduse de convingere adevérata, candu stipuleza între sine dreptulu.

Politic'a reformatoria pretinde, ca totii cetatienii se precépa lucrurile referitorie la dreptu. Criminalistulu trebuie se precépa insemnatatea pedepsei sale, si se intieléga, că

insasi pedeps'a cuprinde in sine binele seu. Apoi statulu si-face legi si le comunica tuturoru membriloru sei; ce insemnatate voru avé legile acele, daca cetatienii nu le voru intielege? Asemenea e de lipsa ca cetatienii se póta intielege raporturile, ce le face sistemulu administrativu. Sistemulu culturalu cere cunoscenti'a mai multoru limbi, căci numai atunci va esista in statu comunicatiune adevérata, si apoi in fine trebuie se scie omulu si nessulu celu adevératu dintre arte si scientie.

Politic'a reformatoria pretinde cu voce inalta garantia contra abuseriloru possibile si respunsabilitate dela tóte persoanele administrative. Dar garanti'a presupune neincredere si neincrederea se nasce din esperintia. Contra eroriloru si a intentiuniloru garanteza de comunu legile, averile si persoanele. Erorile sunt de mai multe felii; astufeliu corectorulu gerantéza despre erorile culegatoriloru din tipografia si totusi mai remanu destule; pedeps'a acestoru erori se cuprinde in critic'a cetitoriloru, cari speréza corectiuni mai bune. Daca se afla inse erori in cutare capu de opera dramaticu, érași criticám, dar critic'a nu ajuta nimicu pentru că nu pote reformá opulu prin departarea eroriloru. Erorile tribunaleloru se coregu prin forurile supreme; ale beliduciloru numai anevoia séu de locu; dar ale diplomatiloru? — Se scie că sarcinele sunt cu atátu mai grele, cu câtu sunt mai mari si demnitatile; asia dara se nu ne mirámu daca vedemu, că persoanele cele mai inalte concredu altor'a afacerile, ér ei facu numai corectiunea. Dar si corectiunea ori critic'a e supusa eroriloru si apoi de comunu e multu mai usioru se descoperi erorile de câtu se le coregi; descoperirea eroriloru inse e pasiulu celu deantáiu spre corectiune. — Aici e locul se amintimu, că prin critica selbatica si no-interrupta se nimicescu si operele cele mai mari. Ce s'ar alege de artistulu, care ar' dá multu pe critica? Respundani reprezentantii pressei ultraiste, care instrainéza publiculu de ori ce critica! — Garanti'a contra intentiuniloru ni ofere spectaculu si mai tristu, pentru-că neincrederea conduce la simulare, ér amenintiarea intarita brutalitatea. Si ce insemnéza a opune poterei supreme alt'a mai suprema? Nimicu alta, de câtu că poterea aceea suprema se dimitte adese ori la pactu si apoi éta abusu! Contra intentiuniloru garanteza numai onóre a, numai acolo póte fi sigurantia, unde resuna vócea onorei, si unde resare pre urm'a ei onestitatea si demnitatea. Daca numai legea pote garantá contra abuseriloru si arbitrielor, atunci neincrederea cuceresce societatea intréga, pentru-că inventa lex, inventa frau s. Abstragemu casulu, candu se poté aflá unu focalariu siguru care concentréza increderea tuturoru. Pre unu poporu coruptu nu-lu mai scapa nimenea de perire, chiar nici constitutiunea cea mai perfecta; dar unu poporu nobilu nu va formá nici odata legi preste legi si constitutiuni preste constitutiuni, ci si-va pune tóta increderea in regimulu seu nobilu si va lucrá in pace spre fericirea generala. Regimulu e nobilu, candu precepe ce insemnéza datorinti'a si candu recunósce totu ce e necesariu, dreptu, bunu, frumosu si folositoriu. Politic'a cea adevérata nu recunósce alta busola.

Sigurantia perfecta nu esista de locu; numai cultur'a morala a societății intregi póte abate calamitatile de pre capulu statului: prin urmare art'a de statu séu politic'a sta in legatura nemidilocita cu educatiunea, de aceea ne vomu si incercá in cele urmatorie se analisám raportulu dintre amendoue.

Ori din care parte vom incepe, totu ne vedemu siliti se recomandám cu de adinsulu cea mai mare seriozitate morala, pentru-că numai de aici se poté insuflé cineva spre sciintie si fapte, si numai intrens'a potemu aflá bas'a relegiunei, catra carea se indreptéza in fine tote grigile. Căti diplomati nobili voru fi simtitu acést'a in internulu lor, candu se vediu siliti se se departeze de opulu vietiei lor, fora ca se-lu fia fostu perfectiunatu si asecuratu pentru venitoriulu!

Pre timpul absolutismului lui Bonaparte se nascuse unu zelu straordinariu pentru educatiune, dar din consideratiuni politice. Respectivii si-diceau adeca: Se unimu junimea prin esercitie trupesci si sufletesci. Politic'a restauratoria si-manifestase prin acést'a secretul celu mai mare, dara nu a avutu secerisiu bogatu. Ce e dreptu nici unu diplomatu nu póte fi nepasetoriu facia de educatiune, cà-ci jugulu strainu apesa nu numai statulu ci si educatiunea.

Totu din motivele aceste si-cauta si astàdi politic'a cea conservatoria in scola partea cea mai mare a miediiloru sale ausiliari. In scolele cele elementarie prepara si deprinde spiritulu junime cu ordine buna si cu diligentia spre lucru; ér scolele cele mai inalte le privesce ca totu atâte institute culturale pentru fiitorii sei oficiali.

Se punemu casulu, cà se nasce cërta intre politic'a reformatoria si conservatoria; merulu de cërta voru fi de siguru scolele. Aderentii celei de antâie se silesco se crésca junimea in spiritulu loru si astu-feliu se formeze epocha noua; dara nici cesti alalti nu dormu, cí latiescu intre junime principie, care nu suferu nici o reforma. Supositiunea ast'a o facemu mai alesu pentru tratatulu urmatoriu despre educatiune pentruca se nu privésca nimenea educatiunea de una arta mai libera, decâtu cum e in adeveru. Parerile si intentiunile politice voru influintiá totu de un'a educatiunea, pentrucá si in statulu celu mai pacinicu esista multi ómeni curiosi, cari séu facu din educatiune capitalu politicu séu voru se scóta din scola numai oficiali de acei'a, cari invertu manteu'a dupa cumu sufla ventulu — buna-ora ca la noi.

Cine voiesce seriosu binele, ferésca-se totu-deun'a de a privi educatiunea de pârghia politica, pentrucá existandu in viata ordine, fia carele va pricepe, intru câtu e chiamatu se se alipésca de cutare séu cutare cercu socialu; necesitàtile producu societáti naturale si numai din de aceste se póte compune unu statulu cu durata indelungata. In administratiune si la culte potu lucrá cu successu numai talente eminente si pre aceste nu le vomu poté inlocuí nici odata prin persóne dresate. Cei mai multi ómeni traiescu in cercuri anguste si se cultivéza numai conformu trebuintieloru loru; prin urmare e absurdu se gramadesci pre cineva cu ceea ce nu i-e de lipsa si se-i subtragi pana de tóte dilele.

Considerandu viata'a privata din cercuri mai mici ca scopu alu educatiunei preste totu; desvoltandu apoi talentele cele eminente si alegundu-si statulu numai pre cei eminenti pentru oficiele cele mai inalte; éta cà amu eliberatu educatiunea de presiunile politice. Educatiunea acést'a libera o potemu privi ca daru alu statului, pentrucá daca nu voiesce statulu séu daca nu-i tinde mieiele ajutorie, atunci educatiunea nu póte face aceea ce ar' trebuí se faca.

Tratatulu despre educatiune va presupune asiá dara, cà statulu nu-i e permisu se-si caute intrens'a mieiele spre ajungerea scopuriloru, si cà trebuie se sacrifice totu ce póte promová educatiunea, pentrucá naturele cele eminente si-voru oferi de buna voia servitiile spre fericirea si onórea statului.

Pare-cà audimu, cumu ni obiectiunéza unii, cà educatiunea trebuie se se dedice servitiiloru statului si se-i servésca de miEDIU, daca i-pretinde ajutoriulu. Dar' in casulu acést'a statulu suprematiséza educatiunea; nu va poté sterge nici odata deosebirea cea mare dintre servi, liberi si privilegiati, cà-ci acést'a se póte numai miciorá si numai prin moralitatea si desceptarea societátií intregi. Unde esista in gradu mare deosebirea acést'a, acolo trebuie se suferi si educatiunea, pentrucá fífi celoru privilegiati — si cei mai pucinu talentati — se radima pre favorulu fortunei, neglegu ori ce încordare spirituála si nu progreséza de locu, daca voru fi chiar sub ingrigirea pedagogiloru celoru mai dibaci. Ér fífi claseloru mai de diosu, provocati de principie straine, de profitu si ambitiune, sunt siliti se se avente. Acést'a inca corumpe educatiunea, pentrucá progressulu loru provine din

motive false, ale càroru scopu e se inaltie numele pedagogulu séu a persónei respective séu se-i asecurize ver unu postu mai grasu. Lucràrile si opiniunile aceste compromitu moralulu, ér educatiunea produsa de aici e falsa din temelki. Educatiunea cea adeverata contradice totu de-un'a motiveloru celoru false; efectulu ei resare numai din isvorulu celu adeveratu, adeca din interessulu si simtiementulu celu puru, care intar-esce si trupulu si sufletulu.

Credemu cà totinsulu a potutu observá pana aici, cà politic'a se intorce in cercu cu educatiunea. Daca considerámu acum defectele staturiloru si cà nu se póte garantá pentru tote; mai departe daca vedemu, cà numai barbatii cei meritati — raritàtile — producu merite pentru statulu; atunci ne convingemu, cà tóta speranti'a trebuie se ni-o indreptámu spre educatiune. Totulu se concentréza intru a educá pre ómeni din teneretia si atunci educatiunea nu va mai avé se suferi nimicu din partea statului. Statulu va castigá pre dí ce merge totu mai multa potere morala si atunci fora indoiéla se va aflá si educatiunea in sfer'a, carea i-compete dupa dreptu. —

(Va urmá.)

„Biserica si scóla.“

Cetindu program'a acestei foi, carea si-a luat de titlu insasi devis'a sa, si-si preciséza tendinti'a intru a regenerá prin sustinerea armoniei, prin desvoltarea culturai intelectuali si morali deopotriva, prin perfectionarea omulu ca crestinu, adeca ca fientia mai inalta, ér nu numai ca animalu mai rafinatu si mai istetiu de câtu tóte; carea specialmente in privinti'a problemei sale nemedilocite se pronuncia, cà voiesce a formá poporulu, a-i inspirá conscienti'a de sine, a-i perfectioná mintea si a-inobilitá inim'a, astfeliu ai asecurá o positiune mai buna, unu viitoriu mai fericitu pre acésta lume: trebuie se marturisescu, cà activitatea ei, daca este, ca se produca efeptu pre terenulu alesu, trebuie se se estinda neaperatu mai departe preste marginile, ce le prescrie bisericei si scólei conceptulu comunu.

Recunoscendu odata, cà spiritulu morálu a slabitu in viéti'a publica, cà multi din acei'a ce se numescu pastorii sufletesci ai poporulu nu sunt petrushi, cum s'ar recere, de inalt'a loru chiamare, cà li lipsesce scóla trebuintiósá si convingerea adeverata; recunoscendu aceste defecte, cari intr'unu cuventu voru se dica cà: societatea a pornitu spre degenerare, spre nefericirea ei propria, daca este, ca se delaturámu, resp. suplinimu aceste defecte, sé damu scólei si bisericei adeverat'a estensiune preste tóta viéti'a sociala; trebuie se facemu, ca lumin'a si caldur'a loru se lumineze si incaldiésca tóte ascunsurile, se arete in colórea si valórea loru genuina tóte interesele si evenimentele din societatea cea mare, careia i se dau diferite numiri tehnice, maiestrite precum: tíera, districtu, comitatu, provincia, monarchia, Oriente, Occidente, Europa, Asia, Africa, America, Australia, etc. etc. cari partí dupa scriptura tóte constituiescu biserica lui Cristosu celui viu. Voiu se dicu: din cadrulu bisericei si scolei nu póte fi eschisa nici un'a din cestiunile, ce atingu pre crestinu si pre romanu, ca pre omu si cetatianu, ori de ce natura ar fi ea; ér diferinti'a intre o fóia ce pórtá in frunte crucea si evangeli'a si intre cele multe profane, este numai in modulu si directiunea desvoltarii cestiuniloru. Pre candu adeca foile profane urmarescu legea si tendinti'a d'a desvoltá si splicá tóte cestiunile si intemplamintele dintr'unu punctu de vedere de partita, séu cu scopu de a se sustiené la putere, séu d'a combate puterea spre a o slabí si inlocuí: o fóia cu devis'a „biserica si scóla“ nici odata nu va desvoltá si splicá cestiunile din altu punctu de vedere, decâtu din alupurulu dreptu si adeveru, pentru purulu scopu de luminare si indreptare; pre-

candu mai departe foile profane se intereséza in prim'a linia mai totu numai de folósele materiali lumesci, de putere si stepanire omenéscá, o fóia ce si-a pusu in frunte parol'a de „biserica si scóla“ va caută pururia in prim'a linia adevéru si dreptulu ca postulate ale moralei si perfectiunei omenesci, ér celelalte interese si eveneminte publice le va considerá pururia numai ca rezultate triste séu imbu-curatórie ale moralei publice, séu adeca ale spiritului de adevéru si dreptate alu generatiunei.

Dupa acestu rationamentu, pre carele credu, cá lu-vomu recunósce de indreptatitu, fiecine va pricepe, cá dupa cum o fóia politica nu póte se ignoreze biseric'a si scol'a; ci cauta regulatu se tiena contu in colónele sale de tóte cestiunile si aparitiunile memorabili si de interesu comunu de pre terenulu loru, tocmái asia si o foia specifica pentru biseric'a si scola nu-si va impliní cu essactitate chiamarea sa, daca nu-si va estinde atentiunea si nu-si va reversá radiele luminei cei adevérate sí asupra cestiuniloru si intem-plaminteloru din tóte ramurele vietii.

„Biseric'a si Scol'a“ nóstra pare a-si fi relegatu acésta chiamare si resp. detorintia a sa in rubric'a de „Diverse“, pre care o a deschisu espresu pentru „noutáti si notitie de interesu publicu din tóte ramurele vietii.“ Este bine asia, căci est-modu se esprima caracterulu secundaru alu aceluor noutáti si notitie; inse noi totu nu potemu a nu reflectá, cá in timpuri straordinari si la generatiuni — din caus'a multeloru nevoi — preocupate de cele materiali si resp. lumesci, simtiulu, preceperea si interesarea totdeuna este mai mare facia de acestea, si moralistulu, carele cauta intrare in inim'a unei astfelu de generatiuni, va gasi-o totdeuna mai usioru prin medilocirea aceluor interese, de cari este ea preocupata. Insusí intemeiatoriulu bisericii si scolei crestine, mantuitoriulu Christosu, lumin'a si adevéru, s'a facutu tuturoru tóte, ca pre toti se-ii cuceréscá!

Dupa aceste consideratiuni credu eu, cá „Biseric'a si Scol'a“ nóstra nu numai ea nu va lucrá incontra programei si chiamarei sale, daca din candu in candu si va deschide colónele sale sí cestiuniloru politice sociali celoru mari, privindu-le din punctulu de vedere indigitatu mai susu, adeca alu dreptului si adevéru obiectivu tratatu; ci cá chiar numai asia va corespunde pre deplinu asteptarei si interesulu comunu. *)

Sub acestu punctu de vedere vinu a salutá in numele publiculu laicu acésta fóia, si in celu mai de aprópe numeru me voiu adoperá a dá dovéda practica despre cele ce am desvoltatu mai sus in teoria. (V.)

Diverse.

**** Biblioteci pentru poporu.** Marele barbatu alu Franciei, Gambetta rostí intr'unu discursu alu seu, ténutu la 26 iunie 1871 urmatórele cuvinte: „Isvorulu tuturoru releloru, ce venira preste tíer'a nostra, este nescientia, productu alu despotiei si demagogiei din trecut. Singurulu remediú contra acestui reu este ingrigirea, ca educatiunea se si-reverse darurile sale asupra tuturoru, respective ingrigirea de educatiunea poporului intregu. Franci'a a fost invinsa de alte popóre mai pucinu dotate cu talente eminate, decâtu noi, dar dedicate cu totulú progresulu, in timpu ce Franci'a a remasu indereptu. Amu dovéda la mana ca se potú motivá, cá tóte calamitatile, ce au venitú asupra tierii nóstre sunt numai si numai rezultatulu inferioritatii in cultura. Noi am fost invinsi de nisce dusmani, cari ne au intrecutu prin precautiunea, disciplin'a si scienti'a loru.“ Ér scrietoriulu Funthe-Brentane inchi-aiá cartea sa intitulata „Les loix [de la civilisation“ cu memorabilele cuvinte: Franci'a pasiesce spre perire, daca nu

*) Candu publicamu acestu articlu, nu potemu se nu observamu dlui autoru noue multu stimatu, cá încátu ne permitu impregiurările si dupre program'a nóstra, ne vomu adoperá totdeuna a satisfacere dorintieloru si acceptarei publiculu nostru. Red.

va caută, ca se i se dea poporului atáta cultura, ca fiacare parinte de familia se fie in stare a-si cresce fii sei bine.“ — Ceeace sustienu acesti barbati in teoria, cauta se realizeze acum cu tota puterea in praesa. Gambetta cu partisanii sei tieniu prelegeri publice populare, cu cari ocaziuni aduna prin oferțe benevolesume insemnate, menite de a se cumperá carti pentru poporu. O singura prelegere de acestea ténuta in unu suburbiu alu orasiului Lion a adusu sum'a considerabila de 575 franci.

)(In cestiunea universitatii din Iasi. Senatulú Romaniei desbatú in siedintiele sale din 1 si 2 ale lunei lui Fauru cal. v. asupra unei interpelatiuni adresate de dlu Cogalnicénu ministrului de instructiune din Romania, referitória la starea invetiamentulu in universitatea din Iasi. Dlu Cogalnicénu descriendu starea actuala a invetiamentulu din universitatea din Iasi, dice, cá acést'a nu corespunde nici decâtu acceptariloru fratiloru de preste Milcovu, carora pentru sacrificiele aduse cu ocaziunea unirei principateloru, nu li a remasu alt'a decâtu acésta universitate, carea este menita a fi avant-gard'a romanismulu. Caus'a, pentru carea invetiamentulu in acésta universitate nu póte reversá asupra tierii fructele dorite, este cu deosebire impregiurarea, cá o parte mare dintre profesori ocupa si alte functiuni, si anume unii sunt advocati, altii amploiati, ér altii deputati si senatori, si astfelu invetiamentulu suferé, fara ca mesurile luate de dlu ministru de a substituí pre profesori prin agregati (suplenti) se fie de ajunsu, pentru ca prin ele se póta satisfacere recerintieloru invetiamentulu, mai cu séma astadi, candu Austria a ridicatu in Bucovina o universitate, cu scopu de a propagá germanismulu in oriente, care universitate dispune de profesori buni, cari nu au alta ocupatiune afara de catedr'a profesorala, si cari remanu la functiunea loru, nu se facu judecatori si altele; căci se sciú investiti cu misiunea d'a duce ideea germana pana la Marea négra. Dlu ministru alu instructiunei publice, respundendu dlui Cogalnicénu, dice, cá pre profesorii, cari ocupa si alte functiuni publice ii-a provocatu se opteze (aléga) intre profesura si celelalte carieri; ér in loélu celoru 4 profesori, cari sunt alesi in senatu si camera functiuneza suplenti, dechiara inse cá senatulú se decida cum va affá mai cu cale; deorace dsa nu face din acésta impregiurare cestiune de cabinetu. Dupa ce mai vorbescu in cestiune dlu Cogalnicénu si dnulu prim ministru, venindu caus'a la votu, senatulú primescé motiunea dlui Cogalnicénu: „Senatulú regreta decadinti'a morala a universitatii din Iasi, causata de lips'a profesoriloru dela universitate, si invita pe ministru a aplicá art. 10 si 390 din legea instructiunei si a presentá unu proiectu de lege pentru completarea universitatii.“

Redactoru respundietoriu: **Vincentiu Mangra.**

CONCURSU.

2—3

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu suplentu la class'a II. rom. gr. or. din Giula-magiara, (Dieces'a Aradului, inspectoratulu Giulei, cottulu Békés) prin acést'a se escrie concursu cu terminu pana in 24. februaru vechiu a. c. éra alegerea se va efeptú in 27. a acelei luni.

Emolumentele anuali — staverite de sinodulu parochialu — sunt: 300 fl. v. a. in bani gata, 2. stengen de lemne pentru invetiatoriu, cortelu, si stótele indatinat delea inmormentari.

Recurentii sunt avisati: ca recursele provediute cu testimoniu de preparandi si de calificatiune, se le subscérna inspectorelui cercualu Rss. Dnu Moise Bocsianu in Kurtics (per Arad), si intr'o duminéca — nainte de alegere — se se presente la s. biseric'a pentru de a-si aretá destertitatea in cantare. — Cei cu clase voru fi bine primiti.

Datu din siedinti'a comitetulu parochialu gr. or. din Giula-magiara, ténuta in 26. Ian. 1877.

Pentru comitetulu parochiale:

Iosifu Besanu m. p. presiedinte.

In contielegere cu **Moise Bocsianu m. p. insp. cer. scol.**